

Exoterické a esoterické křesťanství

Rudolf Steiner

Dornach, 2.dubna 1922

Vývoj lidstva je uchováván v oněch dokumentech, které jsou zachovány jako dokumenty náboženské nebo také jako jiné světonázorové dokumenty. Musíme ale vždy znovu zdůrazňovat, že k těmto dokumentům, které hovoří po dlouhé doby k celému lidstvu a které mají ve svém zevním působení naprosto své hluboké oprávnění, že k těmto dokumentům přistupují ty dokumenty, které můžeme nazvat dokumenty esoterickými.

Zde, kde se hovořilo v hlubším smyslu o lidském poznání a lidském světovém názoru, rozlišovali jsme vždy mezi exoterickou naukou, pomocí níž poznáváme věci více zevně, a naukou esoterickou, kterou může proniknout teprve ten, kdo se k tomu učinil způsobilým ve své vlastní mysli odpovídající přípravou. A tak se musí také rozlišovat pro křesťanství samo, zejména pro duchovní střed tohoto křesťanství, pro mystérium Golgoty, mezi exoterickým nazíráním a esoterickými poznatky. Exoterické nazírání je přece obsaženo pro celý svět v evangeliích. Vedle tohoto exoterického nazírání existovalo vždy křesťanství esoterické pro ty, kteří se chtěli ve své mysli odpovídajícím způsobem připravovat pro přijetí tohoto esoterického křesťanství. Tím nejdůležitějším v tomto esoterickém křesťanství je to, co se může vědět o kontaktech Zmrtvýchvstalého Krista, tedy Krista, který prošel smrtí, s těmi z jeho žáků, kteří ho právě mohli pochopit. Víte přece, že se v evangeliích hovoří o styku Krista s jeho zástupem učedníků vlastně jen v náznaku a mimochodem. To, co se v evangeliích zvěstuje o tomto styku Zmrtvýchvstalého Krista s jeho učedníky, dává sice lidem tušit, že Zmrtvýchvstalý Kristus včlenil do zemského

vývoje něco zcela zvláštního, avšak zůstává to přece, když se nepokročí k esoteričnu. právě pouhými tušeními.

Tato tušení jsou ovšem významně doplňována, když připojíme vyznání Pavlovo. Toto Pavlovo vyznání je zcela zvláště důležité, neboť Pavel vyslovuje své přesvědčení o tom, že mohl v Krista uvěřit teprve od toho okamžiku, kdy se mu Kristus zjevil události před Damaškem, kdy tedy mohl získat zření o tom, že Kristus prošel smrtí a po smrti ještě žije spojen se zemským vývojem. Zření živoucího Krista obdržel Pavel události před Damaškem, a musíme vzít jen v úvahu, co to právě z úst Pavlových znamená.

Neboť proč nemohl Pavel dříve, než prošel událostí před Damaškem, dospět k přesvědčení o pravdě Kristovy bytosti?

Musíme si ujasnit, co znamenalo pro Pavla, zasvěceného do hebrejských nauk, že podle lidského úsudku ona bytost, která tu byla jako Kristus Ježíš, byla odsouzena k potupné smrti na kříži? To bylo pro Pavla zprvu nemyslitelné, že by se nějak mohly splnit staré předpovědi o bytosti, která mohla být odsouzena lidmi podle práva k potupné smrti na kříži. To bylo zprvu pro Pavla nemyslitelné. Až do události u Damašku bylo pro Pavla jaksi plně platným důkazem, že Ježíš z Nazaretu nemohl být Mesiášem, protože musel vytrpět potupnou smrt na kříži. A teprve, když Pavel prožil zjevení před Damaškem, přestože Ježíš z Nazaretu, popř. bytost, která byla v Ježíši z Nazaretu vtělena, prošla potupnou smrtí na kříži, teprve poté, co Pavel mohl získat tuto jistotu z události, ze zjevení před Damaškem, dospěl Pavel k přesvědčení o pravdivosti mystéria Golgoty. To právě znamená tedy něco mimořádně velkého, když to Pavel vyjevil jako svoje přesvědčení.

Tradovaná podání, která ještě existovala v prvních křesťanských stoletích, dnes již neexistují. Existují nanejvýš ještě jako zevní historické poznámky v jednotlivých tajných společnostech, které jim ale nerozumějí. To, co přesahuje skrovná sdělení o Kristu po mystériu Golgoty, to musí být dnes opět nalezeno anthroposofickou duchovní vědou. Musí být jaksi opět nalezeno: Co říkal Zmrtvýchvstalý Kristus? Co říkal těm učedníkům, kteří existovali, kteří nejsou zaznamenáni v evangeliích? Neboť co je v evangeliích zaznamenáno o učednících, kteří snad potkali na cestě do Emauz Krista Ježíše nebo, co je jinak zaznamenáno o skupině apoštolů, to je vždy ponořeno do takové tradice, že máme co činit s dušemi, co možná jednoduchými, které nemohly proniknout až k esoteričnu. Musíme se tedy tázat, vycházejíce nad to: Co hovořil Kristus po svém vzkříšení ke svým skutečně zasvěceným žákům?

Chceme-li to pochopit, musíme vyjít z toho, jak mohli být lidé v dávných dobách naladění ve svém celém duševním uzpůsobení, pokud jde o vlastní tajemství Golgoty a jakou náladu u nich potom mohla tato událost vyvolat?

Pro dnešního člověka je již mimořádně těžko pochopitelné, když se vyslovuje důležitá pravda pro nejstarší doby pozemského vývoje lidstva, pravda, že zpočátku první lidé, kteří putovali na Zemi, neměli takové vědění, jaké je to, co my právě dnes nazýváme věděním.

Svémi atavistickými schopnostmi jasnozření byli tito první lidé putující na Zemi s to přijímat moudrost bohu. To neznamená přece nic menšího, než že mohli být poučováni božskými bytostmi, které sestupovaly dolů na Zem z říše vyšších hierarchií, samozřejmě spirituálním způsobem, duchovním způsobem, a potom učily duše také duchovním způsobem.

Takové poučování božskými bytostmi samými, které sestupovaly z duchovních světů na Zem, lidé naprosto znali v dávných dobách zemského vývoje lidstva. Byl to stav vytržení, do něhož se mohli uvést lidé ponejvíce takoví, kteří prošli zasvěcením v mystériích, kdy tedy z velké části byli se svými dušemi mimo své tělo, takže nebyli odkázáni na zevní smyslové vjemy, nebyli odkázáni snad na zevní rozhovor, který by byl musel být veden ústy, nýbrž kdy byli s to přijímat sdělení bohu duchovním způsobem. Nepřijímali je v tom, co dnes nazýváme snem, nýbrž v živoucím styku s božsko-duchovními bytostmi způsobem duchovním přijímali to, na co tyto bytosti pohlížely jako na svou vlastní moudrost.

Tato moudrost se vztahovala na sdělení, která dávali bohové člověku o pobytu lidských duší v božsko-duchovních světech před sestupem dolů do pozemského těla. O tom, co duše prožívaly dříve, než sestoupily dolů počtím do pozemského těla, o tom poučovali bohové lidí v tom stavu, který jsem vylíčil. Lidé přitom měli pocit, že byli vlastně jen na něco upamatováváni. Domnívali se, když jim bohové dávali tato sdělení, že je jim připomínáno něco, co prožili právě před zrozením, popř. počtím v duchovně-duševním světě. Ještě to poněkud zaznívá u Platona, že tomu tak naprosto bylo v starších dobách. Takže můžeme dnes pohlížet zpět na božsko-duchovní moudrost, kterou lidé zde na Zemi přijímali v charakterizovaných stavech, smíme právě říci nikoli v přeneseném nebo zprostředkovaném smyslu, nýbrž ve zcela původním smyslu: od bohů samých.

Tato moudrost byla zcela zvláštního druhu. Byla totiž taková, že lidé na Zemi vlastně nic nevěděli, jakkoli podivně to dnešnímu člověku zní, o smrti. Jak řečeno, bude vám to znít divně, a přece je tomu tak, že nejstarší obyvatelé

Země nevěděli nic o smrti, jako dítě neví nic o smrti. Lidé, kteří byli vyučováni tak, jak jsem to naznačil a kteří toto vyučování šířili opět na další lidi, kteří také ještě měli atavistické jasnozření, tito lidé obdrželi ihned vědomí, že jejich duševno sestoupilo z božsko-duchovních světů, vešlo do těla, opět z těla vyjde a pohlíželi na tento průběh duševně-duchovního života. Narození a smrt jim připadaly jako proměna, nikoli jako něco, co je něčeho začátek a konec.

Kdybych to chtěl schématicky nakreslit, tak bych mohl říci: Pohlíželo se na lidskou duši, jak se muže dále vyvíjet a pozemský život se pocíťoval jako jeden závěr.

Ale nepohlíželo se na bod a, b jako na začátek a konec, nýbrž pohlíželo se na trvale proudící duchovně-duševní život. Sice se vědělo, že lidé umírali. Nebudete se domnívat, že srovnávám právě tyto nejdávnější lidi se zvířaty, neboť tito nejdávnější lidé měli, přestože se zevní svou stránkou zvířatům přibližovali, měli pávě vyšší duchovno-duševno. Jednou jsem to zde uvedl. Ale jak málo dnes něco chápe zvíře o smrti, když vidí jiné mrtvé zvíře, právě tak málo chápali něco o smrti tito lidé, kteří dostávali jen pojem o nestále proudícím duchovno-duševnu. Smrt byla to, co náleželo k máje, k velkému klamu. Smrt nečinila na lidi žádný zvláštní dojem. Znali jen život. Neznali smrt, přestože smrt viděli. Nebyli právě svým duchovně-duševním životem do smrti zapředeni. Pohlíželi na lidský život jenom z nitra. Když pohlíželi na zrození, tak se tento lidský život rozprostíral přes hranici zrození do duchovna. Když pohlíželi na smrt, tak se duchovně-duševní život opět rozprostíral přes smrt do duchovna. Narození a smrt neměly pro život žádný význam. Lidé znali jen život, neznali smrt.

Z tohoto stavu lidé pozvolna vycházeli. A když sledujeme vývoj lidstva v jeho pokroku od nejstarších dob až k mystériu Golgoty, tak můžeme říci: Lidé poznávali stále víc a více smrt jako něco, co na ně činilo jiný dojem. Jejich duše se zapřádala se smrtí, a to se stalo otázkou citu. Copak se jen s duší stává, když prochází člověk smrtí? Takto lidé v nejstarších dobách vůbec nestáli před otázkou o smrti jako o konci. Tázali se nanejvýš na zvláštní způsob proměny. Tázali se, zda je to dech, který z člověka vychází a proudí dále, a tím duše přechází do věčnosti, nebo si činili jinou představu, jak tu duchovně-duševní život proudí dále. Přemýšleli o způsobu tohoto dalšího proudění, ale o smrti jako o konci lidé nepřemýšleli.

Když se blížilo mystérium Golgoty, tu teprve vlastně lidé cítili, že smrt má význam, že pozemský život je něčím, co má konec. Samozřejmě to nebyla filosoficky formulovaná vědecká otázka, ale kladlo se to na duši jako pocit. K

tomuto pocitu museli lidé v pozemském životě dospět, neboť do pozemského života musel vnikat pro vývoj lidstva rozum, intelekt. Intelekt je ale závislý na tom, že můžeme umírat. Častěji jsem to uvedl.

Člověk tedy musel být zapředen do smrti. Člověk musel poznat smrt. Dávné doby, v nichž lidé smrt neznali, byly všechny neintelektualistické. Lidé dostávali představy vnuknutími z duchovního světa, nevymýšleli je. Nějaký intelekt neexistoval. Ale intelekt se měl rozšířit. Intelekt se může rozšířit jen tím, že - vyslovme to duchovně-duševním způsobem - že člověk může umírat, že neustále nosí v sobě síly odumírání. Fyzickým způsobem by se mohlo říci: Smrt může nastat jenom tím, že člověk ukládá soli nejen ve svém ostatním těle, nýbrž že ukládá soli také ve svém mozku, to znamená, ukládá částice minerálně pevné, částice mrtvé. Mozek má ustavičně tendenci k ukládání soli, k vytváření kostí, které se neuskutečňuje. Takže mozek ustavičně obsahuje tendenci ke smrti. Toto naočkování smrti muselo pro lidstvo nastat. A to, co vzniklo z této nutnosti, že smrt skutečně hrála jistou roli v lidském životě, to bylo jen zevní seznámení se se smrtí. Kdyby byli lidé zůstali takovými, jakými byli v dávných dobách, že vlastně smrt vůbec neznali, potom by nikdy nebyli mohli vyvíjet intelekt, neboť intelekt je možný jen ve světě, v němž vládne smrt. Tak je na to třeba pohlížet ze strany lidí. Můžeme ale na to nahlížet také ze strany vyšších hierarchií. Zde se to jeví jinak. Vyšší hierarchie mají ve své bytostné podstatě síly, které vytvořily Saturn, Slunce, Měsíc a posléze Zemi. Kdyby byly nyní vyšší hierarchie vyslovovaly svou nauku jaksi mezi sebou až k mystériu Golgoty, tak by byly říkaly: „Můžeme vytvořit ze Saturnu, Slunce a Měsíce Zemi. Ale Země by nikdy nemohla, kdyby obsahovala v sobě jen to, co jsme mohly včlenit do Saturnu, Slunce, Měsíce, nemohla by nikdy vyvíjet bytosti, které něco vědí o umírání, které tedy mohou v sobě vyvíjet intelekt. My, vyšší hierarchie jsme s to dát vzniknout z Měsíce Zemi, v níž lidé nevědí nic o umírání, v níž ale také nemohou vyvíjet intelekt. Pro nás vyšší hierarchie je nemožné vytvořit Zemi takovou, aby poskytovala takové síly, aby lidé dospěli k intelektu. Nezbyvá nám než sem připustit zcela jinou bytost, která sem přichází po jiných cestách, než jsme přišly my, bytost ahrimanskou. Ahriman je bytost, která nenáleží k naší hierarchii! Ahriman přichází do evolučního proudu po jiné cestě. Nezbyvá nám než tohoto Ahrimana sem vpustit. Strpíme-li Ahrimana v zemském vývoji, když mu umožníme jistou účast, potom nám přinese smrt a tím intelekt, a my můžeme přijmout do lidské bytosti smrt a intelekt. Ahriman zná smrt. Ahriman ji zná, protože je těsně spojen se Zemi, protože krácel po cestách, jimiž se

dostal do souvislosti s vývojem Země. Je vědoucí, je mudrc smrti. Je proto také pánem intelektu.“

Bohové se museli, smím-li to tak říci, přece jen stýkat s Ahrimanem. Museli si říci: „Evoluce nemůže dále pokračovat bez Ahrimana. Jde o to, aby byl Ahriman přijat do evoluce. Ale když se přijímá Ahriman do evoluce a on se stává pánem nad smrtí a tím nad intelektem, potom nám Země odpadne, potom si bude Ahriman, který má jen zájem o to, aby celou Zemi zintelektualisoval, činit nárok mít Zemi pro sebe.“

Bohové stáli před velkou otázkou, že ztratí vládu nad Zemí v jistém smyslu ve prospěch Ahrimana. Tu existovala jen jedna možnost, aby bohové poznali sami něco, co nemohli poznat ve svých duchovních světech, které nebyly proniknuty Ahrimancm, aby bohové skrze svého vyslance Krista poznali smrt na Zemi samé. Buh musel na Zemi zemřít tak, že to není založeno na moudrosti bohu, nýbrž na lidském omylu, který by se rozhostil, kdyby jedině Ahriman měl vládu. Buh musel projít smrtí a musel smrt přemoci. Takže mystérium Golgoty znamenalo pro bohy, že se jejich vědění obohatí moudrostí o smrti. Kdyby žádný bůh nebyl prošel smrtí, tak by se Země byla stala zcela intelektualistickou, aniž by dospěla do té evoluce, kterou pro ni bohové na počátku určili.

Lidé v dávných dobách neznali smrt. Ale smrt poznali. Museli stát před pocitem: Se smrtí, to znamená s intelektem, vcházíme do zcela jiného vývojového proudu, než je ten, z něhož jsme sem přišli. Nyní učil Kristus své zasvěcence, že přišel ze světa, v němž se smrt neznala; On poznal smrt na Zemi, On smrt přemohl. - Chápeme-li tuto souvislost pozemského světa se světem božským, potom víme, jak intelekt opět povede zpět ke spiritualitě. Tak by se mohlo přibližně vyslovit to, co bylo obsahem oněch esoterických nauk, které Kristus dával svým zasvěceným žákům. To, co jim dával, byla právě nauka o smrti, jak se vyjímá z pohledu bohu.

Musíme si, chceme-li nahlédnout do celé hloubky této esoterické nauky, ujasnit, že pro člověka, který' chápe celou evoluci lidstva existuje toto poznání: Bohové přemohli Ahrimana, učinili jeho síly pro Zemi užitečnými, ale otupili jeho moc, když sami poznali smrt v bytosti Krista. Bohové sice včlenili Ahrimana do vývoje Země, ale donutili ho, aby sestoupil do vývoje Země, nikoli aby až do konce uskutečňoval svou vlastní vládu.

Ten, kdo nyní od mystéria Golgoty Ahrimana poznává a kdo ho zná předtím, ten ví, že Ahriman čekal na světově historický okamžik, v němž může zasáhnout tak, aby působil nejen jak tomu bylo od atlantické doby - to víte z

mé „Tajné vědy v obryse“ - na vědomí a podvědomí člověka, nýbrž jak by mohl zasáhnout také do vědomí člověka. Kdybychom chtěli použít lidských výrazů pro božské chtění, tu bychom mohli říci: Ahriman čekal s touhou na okamžik, kdy mohl vniknout se svou mocí do lidského vědomí.

Nyní byl překvapen tím, co dříve nevěděl, že existovalo božské rozhodnutí poslat na Zem bytost, Krista, který prošel smrtí. Tím sice zásah Ahrimana byl možný, ale jeho vlastní vládě byl ulomen hrot. Od oné doby využívá Ahriman každé příležitosti, aby lidi dovedl k pouhému používání intelektu; Ahriman se ještě dnes nevzdal naděje, že se mu podaří přivést lidi k pouhému používání jejich intelektu.

Co by to znamenalo? Kdyby se mohlo Ahrimanovi podařit vštípit člověku beze zbytku přesvědčení, že člověk může žít jenom ve svém těle, že není oddělitelný jako duchovně-duševní bytost od tohoto svého těla, kdyby se mu mohlo podařit vštípit toto přesvědčení tak, aby každé jiné přesvědčení ze Země zmizelo, tak by lidská duše byla uchopena ideou smrti, že by Ahriman mohl snadno uskutečnit své plány. Ahriman v to stále doufá. A smíme např. říci, že v Ahrimanově mysli - smíme-li u Ahrimana mluvit o nějaké mysli, ale to je pro srovnání - vládla zvláštní radost - vždy používám lidských výrazů pro to, pro co by vlastně musely být vymyšleny výrazy jiné než v Ahrimanově mysli zavládla zvláštní radost v době od čtyřicátých let 19. století až do konce 19. století, neboť v převažující vládě materialismu mohl Ahriman opět doufat ve svou vládu nad Zemí.

Dokonce se přece podařilo, že se v této době stala materialistickou theologie. Zmínil jsem se, jak se theologie stala nekřesťánskou, jak basilejský theolog Overbeck napsal knihu, v níž se snažil dokázat, že moderní theologie již vůbec není křesťánská. Zde mohl Ahriman opět doufat.

A opozice proti Ahrimanovi existuje dnes jen v takových naukách, jaké proudí skrze anthroposofii. Když se působením anthroposofie opět lidem ujasní samostatnost duchovně-duševní bytosti, nezávislé na tělesnosti, potom se musí Ahriman zprvu vzdát své naděje.

Tento boj Krista proti Ahrimanovi je již opět možný, takže tušení o tom může vzniknout v evangeliu v příběhu pokušení. Ale zcela pochopíme tu věc právě jen tehdy, když se pronikneme tím, co jsem také zde již častěji uvedl, že pro dávný vývoj lidstva hraje roli více Lucifer a Ahriman získává vliv na lidské vědomí teprve od mystéria Golgoty. Předtím měl na lidstvo také vliv, ale nikoli vlastně na vědomí.

Nahlížíme-li do lidského srdce, tak musíme říci: Nejdůležitější bod pozemského vývoje lidstva je zde, kdy člověk poznává, že v Kristově impulsu žije síla, pomocí níž on sám, když se s ni spojí, přemáhá v sobě smrt.

Nazíráno z duchovního zevního světa to znamená, že hierarchie patřící k Saturnu, Slunci, Měsíci atd. povolaly Ahrimana do vývoje Země, ale jeho nároky na vládu byly omezeny, když jsou dány do služby zemského vývoje. Ahriman byl jaksi donucen vstoupit do vývoje Země. Bez něho by nebyli mohli bohové vnést do lidstva intelektualismus. Kdyby nebyli událostí Kristovou dosáhli toho, že vládě Ahrimanově byl ulomen hrot, tak by byl Ahriman celou Zemi vnitřně zintelektualizoval, zevně zmaterialisoval. V mystériu Golgoty nemáme spatřovat právě pouze vnitřní mystickou událost, nýbrž máme v něm spatřovat naprosto událost zevní, která ale nesmí být líčena ve smyslu zevního hmotného historického bádání, nýbrž musí být líčena tak, že to znamená přijetí ahrimanismu do zemského vývoje, ale současně jistým způsobem přemožení ahrimanismu.

Máme tedy jistý boj bohů, který se odehrál mystériem Golgoty. Že se tu odehrál boj bohů, to bylo přece něco, co náleželo k obsahu esoterických nauk, které Kristus sděloval svým zasvěceným žákům po svém Zmrtvýchvstání. Máme-li vyznačit, co tu vládlo jako esoterické křesťanství, tak lze říci, že lidé z dávných dob věděli, že souviseli se světy bohu. Věděli o světech bohů skrze zjevení, která jsem vám charakterizoval. Ale z těchto světů bohů jim nemohlo přicházet žádné sdělení o smrti, neboť v těchto světech bohů smrt neexistovala a pro člověka samého také neexistovala smrt, když mohl poznávat skrze božské instituce jen pravidelný, kontinuální pokrok duchovna-duševna. Člověk viděl, jak se blíží význam smrti. Mohl si vydobýt jistou silu, přidržovat se Krista, aby přemohl smrt. To je vnitřní lidský vývoj. Ale esoterično, které dal Kristus svým zasvěceným žákům, spočívalo v tom, že jim řekl: „Co se uskutečnilo na Golgotě, je odlesk nadzemských událostí, jistého vztahu, který- se odehrál mezi božskými světy, jež souvisí se Saturnem, Sluncem a Měsícem a dosavadní Zemí, a mezi Ahrimanem.“ Že můžeme pohlížet na kříž na Golgotě nejen pouze tak, jako by se tím vyjadřovalo něco pozemského, nýbrž že kříž na Golgotě má význam pro celý kosmos, to bylo to, co bylo obsahem esoterického křesťanství. Snad si můžeme vytvořit určitý pocit pro to, co tu má být míněno esoterickým křesťanstvím, když to vyslovíme asi takto: Předpokládejme, že dva esoteričtí žáci Kristovi, kteří postupovali stále dále a dále v přijímání esoterického křesťanství, hovořili mezi sebou, když se vymaňovali ještě z pochybností, jeden by mohl říci druhému toto: Kristus, který nás učí, sestoupil z oněch světů, které

známe z dávných dob. Vědělo se o bozích, ale o oněch bozích, kteří nemohli mluvit o smrti. Kdybychom byli zůstali jen u nich, nikdy bychom se nebyli dověděli o podstatě smrti. Bohové museli sami teprve seslat dolů na Zem jednu bytost, aby skrze jednoho z bohů podstatu smrti poznali. Co bohové museli učinit, aby vývoj Země dovedli ke správnému konci, tomu nás, jak se zdá, učí Kristus po svém Zmrtvýchvstání. Přidržíme-li se ho, tak se dovíme něco, co lidé až dosud nemohli vědět. Dovíme se, co učinili bohové za kulisami světového bytí, aby podpořili vývoj Země správným způsobem. Dovíme se, jak sem uvedli síly Ahrimanovy a nepřipustili, aby se staly zkázou lidí, nýbrž aby jim prospěly.

Bylo to něčím hluboce působivým, co tu bylo podáváno zasvěceným žákům jako esoterická nauka o zmrtvýchvstalém Kristu. A takový žák, jak jsem vám ho nyní uvedl, by byl mohl říci: „Dnes bychom již vůbec nic nevěděli o bozích, neboť jsme zapředeni do smrti, kdyby Kristus nebyl zemřel a vstal z mrtvých, a kdyby nám nebyl po svém Zmrtvýchvstání sděloval zkušenosti bohu o smrti. Klesli bychom jako lidé do doby, kdy bychom nemohli o bozích již vůbec nic vědět. Bohové hledali cestu, aby k nám opět mohli hovořit. A tato cesta vedla mystériem Golgoty.

Že se lidé opět přiblížili k božství, od něhož se vzdálili, to bylo tím podstatným, co přešlo z esoterického křesťanství do učedníků. Učedníci byli v prvních dobách křesťanského vývoje proniknuti touto otřásající naukou a nejeden z nich, o němž nám dějiny vyprávějí jen podle zevních údajů, nesl v sobě to vědění, kterého se mu mohlo dostat, že byl vyučován v prvních dobách Zmrtvýchvstalým Kristem, nebo že měl vztah k učitelům, kteří právě byli takto vyučováni. Později byly všechny tyto věci zpo- vrchněny. A staly se tak zevními, že první zvěstovatelé křesťanství ovšem připisovali velkou hodnotu tomu, že mohli říkat, že měli učitele, který byl ještě žákem žáka nějakého apoštola. Byl to kontinuální vývoj, že ten, kdo je učil, ještě byl viděl toho, kdo byl viděl apoštola a tím byl viděl toho, kdo byl poznal Pána samého po Zmrtvýchvstání. Tomuto živoucímu pokračování vývoje připisovali lidé v prvních stoletích ještě hodnotu; ale tak, jak to potom přešlo na pozdější lidstvo, stalo se to již něčím zevním. Došlo to k vnějšímu historickému líčení. Ale v podstatě se to odvozuje z toho, co jsem vám zde právě charakterizoval. A to včleňování intelektu, které počíná zvláště již ve čtvrtém, pátém století po mystériu Golgoty, které pak prožívá zvláštní převrat ve století 15., kdy začíná 5. poatlantická doba, toto rozvíjení intelektu dospělo až k tomu, že lidé již neměli dávnou moudrost, pomocí níž mohli ještě

do něčeho takového nahlížet a nová moudrost ještě nebyla vyvinuta. Lidé zapoměli jaksi během tohoto období na to, oč šlo v křesťanství esotericky. Jak řečeno, zápisy o tom zůstaly v tajných společenstvích, jejichž členové již ale v žádném případě v dnešní době nechápou, na co se tyto zápisy vztahují; ve skutečnosti se vztahují na to, že nauky sděloval zmrtvýchvstalý Kristus jistým zasvěceným žákům.

Předpokládejme jednou, že by nebyla stará hebrejská nauka regenerována křesťanstvím, bylo by z ní muselo vyplynout to, co bylo pro Pavla bezpodmínečným přesvědčením před událostí u Damašku. Pavel myslel asi takto: Existuje dávná nauka. Původně existovala jako božsko-duchovní zjevení, kterého se lidem dostalo v pradávných dobách, jak jsem to právě dnes charakterizoval. Potom je to uchováváno v Písmech. Mezi hebrejskými lidmi existovali zákoníci, kteří věděli z Písma, co tu bylo ještě uchováváno z pradávné moudrosti bohů. Na základě těchto učenců vznikl ortel, který Krista Ježíše odsoudil k smrti. Takový člověk jako Pavel, když byl ještě Šavlem, pohlíží tedy ještě vzhůru k pradávné moudrosti bohů. Z té proudí dolů až k těmto zákoníkům jeho doby to, čím se tato moudrost bohů člověku stala. Když se vynikající lidé oddávali tomuto písemnictví, mohla tato moudrost bohů vést jen k tomu, že byly vynášeny spravedlivé ortely. Nevinný, který je odsouzen k smrti na kříži: To je nemožné, nemožné! - když se vše uskutečnilo tak, jak se to uskutečnilo při odsouzení Krista Ježíše. Jenom římský správce země, Pilát Pontský, který byl již instinktivně zapředen do zcela jiného světového názoru, ten mohl vyslovit závažná slova: Co je pravda? - Pro Pavla, když byl ještě Šavlem nebyla žádná možnost i jen pomyslet na to, že by to, co se uskutečnilo podle spravedlivého ortelu, nemělo být pravdou.

K jakému přesvědčení se musel Pavel probojovat? K přesvědčení, že u lidí může být omylem to, co kdysi přišlo od bohů jako pravda, že lidé z toho mohli učinit omyl, tak těžký omyl, že smrtí na kříži prochází ten nejnevinější. Aby se to stalo zcela jasným, učiňme si o tom schématickou kresbu: Původní moudrost bohů, ta proudí dolu až k moudrosti zákoníku, kteří byli současníky mystéria Golgoty v hebrejství (bílá barva). Zde může být jen pravda, tak musel Šavel myslet. Ale bylo nutno myslet jinak. Pavel, když byl ještě Šavlem, si říkal: „Jestliže je skutečně Kristus Mesiášem, který prošel smrtí na kříži, tak tu musí být v tomto proudu omyl (červeně). Zde musí být k pravdě přimíšen omyl, neboť to musí být omyl, který dostal Krista na kříž; to znamená, že se dávná pravda bohů musela stát v lidech omylem.“

Samozřejmě, že Šavel se mohl přesvědčit jen skutečností, že tomu tak je. Jen Kristus sám ho mohl přesvědčit, když se mu zjevil, jak se to stalo událostí před Damaškem. Co to ale pro Šavla znamenalo? Znamenalo to, že to právě nebyla již dávná moudrost bohů, nýbrž že do ní vproudilo ahrimanství. Tak Pavel dospěl k tomu, aby nahlédl, že vývoj lidstva byl uchopen nepřítelem a že tento nepřítel je na Zemi zdrojem omylu.

Přináší-li intelekt, přináší současně možnost omylu, a když se projevil omyl ve svém největším rozměru, stává se oním omylem, který přivádí nevinného na kříž. Lidé museli získat teprve toto přesvědčení, že nevinný může být ukřižován. Tím získali teprve lidé názor, jak nalezl Ahriman svou cestu do vývoje lidstva a jak v lidském vývoji/á, když se uskutečnilo mystérium Golgoty, právě existovala nadsmyslově-nadzemská událost. Co je esoterické nemůže být nikdy pouze mystické. Je to vždy velkým neporozuměním, když se z pouhé mystiky dělá esoterika. Esoterično je vždy poznáním skutečností, které se jako takové odehrávají v duchovním světě, které stojí za závojem smyslovosti. A za závojem smyslovosti stojí vyrovnání mezi světem bohů a světem ahrimanským, jak se toto vyrovnávání odehrává ukřižováním Krista Ježíše.

Jen ve světě - tak mohl nyní Pavel cítit -, v němž je lidská bytost uchopena ahrimanskými mocnostmi, může nastat omyl, který mohl vést ke smrti na kříži. A nyní, když to pochopil, poznal právě teprve pravdu esoterického křesťanství.

Pavel byl tedy naprosto jedním z těch, kteří v tomto smyslu náleželi k zasvěcencům. Ale toto zasvěcení poněkud pohasínalo právě vlivem intelektualismu. A dnes máme zapotřebí opět se vrátit k poznání esoterického křesťanství. Dnes máme zapotřebí opět vědět, že ke křesťanství náleží nejen to, co je exoterické, o čem mohou evangelia snad probouzet tušení. O esoterických věcech se dnes ještě málo hovoří. Ale lidstvo se musí vrátit k tomu, k čemu sotva existují zevní dokumenty, co musí být pro- hledáno anthroposofickou duchovní vědou, čemu učil Kristus sám své zasvěcené žáky po svém Zmrtvýchvstání za předpokladu, že to mohl učít jen tehdy, když měl na Zemi zážitek, který by byl nemohl mít nahoře ve světě bohů, neboť ve světě bohů až do mystéria Golgoty neexistuje smrt. Zde nikdy neprošla nějaká bytost smrtí. Kristus je prvorozený ze světa hierarchií, který prošel smrtí, které souvisí s pozemským vývojem v Saturnu, Slunci a Měsíci.

Přijetí smrti do života, to je tajemství Golgoty. Předtím znali lidé život bez smrti, nyní se učili poznávat smrt jako část života, jako zážitek, který život zesiluje. Byl to slabší život, kterým lidstvo procházelo, když ještě neznali smrt. Lidstvo musí žít silněji, chce-li procházet smrtí, a přesto chce žít. A smrt

znamená v tomto smyslu současně intelekt. Lidé potřebovali poměrně slabý cit života, když se nemuseli ještě mořit s intelektem. Dávnější lidé, kteří obrazně dostávali ve svých vnitřních zjeveních vědění o božských světech, ti vnitřně neumírali. Ti zůstávali stále živoucími. Ti se mohli smrti smát, protože zůstávali přece vnitřně živoucími. Řekové vypravují ještě o tom, jak šťastni byli dávní předkové, protože oni dříve, než dospěli k umírání, byli tak vnitřně jaksí omámeni, že nepozorovali, že jdou vstříc smrti. To bylo ale již posledním výhonkem tohoto světového názoru, který nic nevěděl o smrti. Novější člověk prožívá intelekt. Intelekt nás činí vnitřně studenými, činí nás vnitřně mrtvými, intelekt nás ochromuje. Vlastně nežijeme, když vyvíjíme intelekt. Musíme to jen vycítit, že vlastně nežijeme, když myslíme, že vyléváme svůj život do mrtvých rozumových obrazů, že potřebujeme silný život, abychom to, co je v mrtvém rozumovém vytváření, přesto nyní pociťovali jako tvůrčí život, když se odebíráme do oné oblasti, kde přicházejí ze síly čistého myšlení mravní impulsy, kdy se učíme chápat svobodu člověka na základě impulsů čistého myšlení. To jsem se pokusil ukázat ve své „Filosofii svobody“. Tato „Filosofie svobody“ je vlastně morálním názorem, který chce být návodem k tomu, jak oživit mrtvé myšlenky jako morální impulsy, jak je dovést k zmrtvýchvstání. Potud je vnitřní křesťanství naprosto v takové filosofii svobody.

Chtěl jsem vám dnes těmito výklady z jistého hlediska postavit před duši něco z esoterického křesťanství. Je nutno poukázat v naší době, kdy se vede tak mnoho sporů právě o podstatě křesťanství, poukázat esotericko-historicky na tuto esoterickou nauku křesťanství. To je to, co jsem dnes chtěl. Doufám, že tyto věci nejsou brány na lehkou váhu, nýbrž že jsou pociťovány s nutnou závažností. Máme stále pocit, když hovoříme právě o těchto věcech, že je obtížné vyjadřovat tyto věci slovy dnešního jazyka, které se již staly abstraktními. Proto jsem se včera pokusil naladit pro to vaše duše tím, že jsem líčil v obrazech vnitřní děje člověka, abychom dnes jaksí dospěli od jednotlivého člověka k tomu, čím je v esoterickém smyslu onen historický vývoj lidstva, jenž přijímá do sebe mystérium Golgoty jako něco podstatného. Až se vrátím z cesty, tak budeme mít potom právě možnost pozorovat na jiné rovině vztah lidské duše ke světovému vývoji.